

florozon
center for environmental democracy
Центар за еколошка демократија
Флорозон

Ефективноста на мерките за безбедност и здравје при работа во земјоделството во Република Северна Македонија

Центар за еколошка демократија
Флорозон

Ефективноста на мерките за безбедност и здравје при работа во земјоделството во Република Северна Македонија

Ноември, 2022

Ефективноста на мерките за безбедност и здравје при работа
во земјоделството во Република Северна Македонија

Проект: Ефективни БЗР мерки за здрава храна и безбедни земјоделци

Проектот е финансиран од Европската Унија преку под-грантовата шема на
“Македонско здружение за заштита при работа” во рамки на проектот
“Подобрување на работните услови и безбедноста и здравјето при работа како
поддршка на земјите од Западен Балкан за пристапување кон Европската Унија,„

Издавач: ЦЕНТАР ЗА ЕКОЛОШКА ДЕМОКРАТИЈА ФЛОРОЗОН СКОПЈЕ

Автори: Зорана Антовска

Кирил Ристовски

Тим лидер: проф. д-р Ненад Марковиќ

Оваа публикација е изготвена со поддршка на Европската Унија. Содржината, ставовите и мислењата се единствена одговорност на авторите и на никој начин не може да се смета дека ги одразува ставовите на Европската Унија.

Содржина

Предговор	5
1. Состојбата во Република Северна Македонија	7
2. Меѓународна поставеност на мерките за безбедност и здравје при работа во земјоделството	15
2.1 Меѓународни стандарди и конвенции за трудот	15
2.2 Конвенција за безбедност и здравје во земјоделството	15
3. Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството и Европската Унија	18
4. Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството во земјите на Балканот и земјите надвор од Европската Унија	21
5. Моментална законска рамка за Безбедност и здравје при работа во земјоделството во Република Северна Македонија и идентификација на проблеми	23
5.1. Процес на ратификација на маѓународна конвенција и ратификација на Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството во Република Северна Македонија	23
5.2. Законска рамка во Република Северна Македонија	23
5.3. Идентификација на проблеми	28
6. Цели и посакувани резултати	31

Предговор

Почитувањето на човековите права претставуваат темел на секое демократско општество, а безбедноста и здравјето при работа (БЗР) претставува едно од основните права на работниците.

Безбедноста и здравјето при работа како право е утврдено во рамките на конвенциите на Меѓународната организација на трудот, во законодавството на Европската Унија, како и во Уставот на Република Северна Македонија.

Земјоделскиот сектор во глобални, и во национални рамки претставува стопанска гранка преку која се вработуваат (директно или индиректно) најголем број на работници, а нивниот ангажман може да бидат сезонски или постојани. Од тука, анализирањето на состојбите со БЗР во земјоделството е од исклучителна важност со цел да се констатираат генералните состојби со безбедноста и здравјето при работа во оваа област, но исто така и да се идентификуваат основните системски недостатоци и да се предложат мерки за нивно надминување.

Комплексноста на оваа тема принудува таа да биде регулирана со голем број законски и подзаконски акти, кои што ќе бидат во релација со меѓународните и европските норми. Затоа “Анализата за ефективност на мерките за безбедност и здравје при работа (БЗР) во земјоделството во Република Северна Македонија”, се фокусира токму на најважната економска гранка– земјоделството.

Дополнително, БЗР во земјоделството е област која што е нормативно регулирана од страна на Меѓународната организација на трудот, односно преку Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството, 2001 година (бр. 184). Ефективната имплементација на Конвенцијата е условена со интензивна координација, комуникација и соработка помеѓу различни државни институции и органи, социјалните партнери и останати релевантни субјекти, а исто така налага воспоставување на континуирана координација со меѓународните институции и институциите на Европската Унија.

Затоа, овој документ дава кус преглед на состојбите со БЗР во земјоделството во светот, регионот и во нашата земја и меѓудругото има за цел да го нагласи значењето на Конвенцијата, која несомнено претставува функционален механизам за превенција од болести, повреди и смрт при работа во земјоделскиот сектор.

1. Состојбата во Република Северна Македонија

Земјоделството како примарна стопанска гранка претставува и најважна економска активност во Република Северна Македонија, особено во руралните средини. Според проценките на МОТ (ILO), работниците доживуваат 250 милиони несреќи годишно. До денес, земјоделството предничи како број еден убиец, на кого се надоврзуваат градежништвото и тешката индустрија. Од вкупно 335.000 фатални несреќи при работа во светот, околу 170.000 смртни случаи се случуваат во земјоделскиот сектор.

Според податоците на Државниот завод на статистика, во 2020 година земјоделството учествува со 8,6% од БДП. Исто така, во периодот од 2017-2020 година, просечно 45% од вкупниот број вработени во државата (342.474) се вработени во руралните средини и 19% од нив се самовработени, а 12% се неплатени семејни работници. Учеството на вкупното активно население кое се занимава со земјоделство во 2019 година изнесува 13%. Од вкупно 111.033 лица кои се занимаваат со земјоделство, 35% (38.478) се неплатени семејни работници, 49% се самовработени и околу 15% се редовно вработени. Околу 17% (18.379) од вкупната работна сила ангажирана во земјоделството е ангажирана на скратено работно време или на сезонска основа. Според МОТ за 2020 година најголем број на несреќи кои резултирале со смрт има во “Дејности на домаќинствата како работодавачи; дејности на домаќинствата кои произведуваат разновидна стока и вршат различни услуги за сопствени потреби”. Дејностите на домаќинства како работодавачи во голем дел ги опфаќаат земјоделските работи на своите имоти. Истата слика продолжува и за 2021 година, каде иако најголем број на несреќи кои резултирале со смрт има во преработувачката индустрија, земјоделството е следно на листата. Најголемиот број на несреќи во оваа дејност се случиле со земјоделска машина - трактор, при вршење на земјоделски работи, транспорт или при учество во сообраќај.

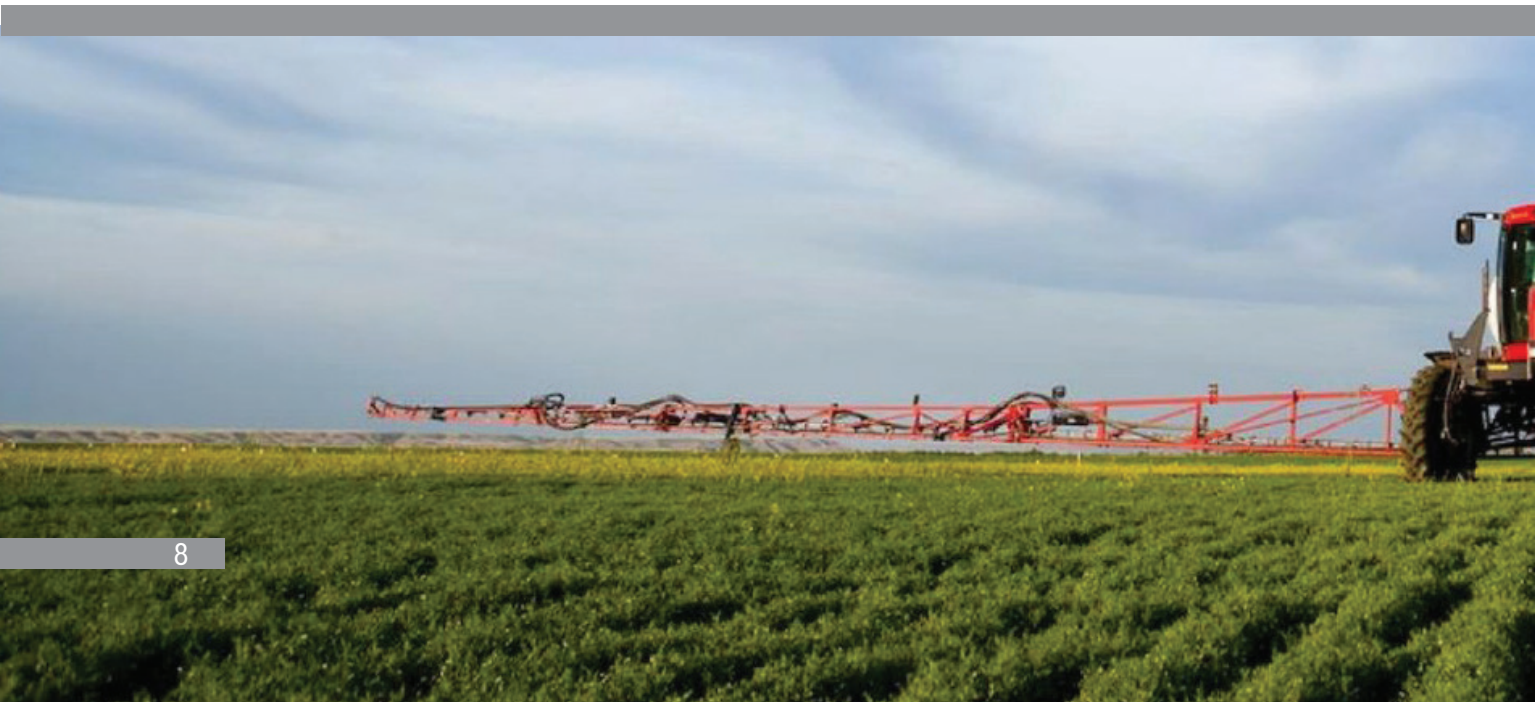

Според годишните “Информации за повреди на работа” на Институтот за јавно здравје ситуацијата од 2014 до 2020 година е следната:

Табела број 1
ПОВРЕДИ НА РАБОТА РЕГИСТРИРАНИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО
2014-2015 ГОДИНА

	Стопанска дејност	2014	%	2015	%
01	Индустрија и рударство	312	312	512	42,0
02	Земјоделство и рибарство	1	1	17	1,4
03	Шумарство	17	17	24	2,0
04	Водостопанство	13	13	5	0,4
05	Градежништво	74	74	19	1,5
06	Сообраќај и врски	111	111	85	7,0
07	Трговија	15	15	10	0,8
08	Угостителство и туризам	3	3	25	2,0
09	Занаетчиство и лични услуги	17	17	7	0,6
10	Стамбено-комунални дејности	14	14	4	0,3
11	Финансиски и други услуги	1	1	3	0,2
12	Образование и култура	44	44	8	0,7
13	Здравство и социјална заштита	101	101	163	13,3
14	Општествено политички организации	116	116	10	0,8
15	Останати осигурани лица	136	136	330	27,0
	ВКУПНО	975	975	1222	100

*Извор: Институт за јавно здравје на РСМ

Табела број 2
 ПОВРЕДИ НА РАБОТА РЕГИСТРИРАНИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО
 2016-2017 ГОДИНА

	Стопанска дејност	2016	%	2017	%
01	Индустрија и рударство	356	39,8	397	35.7
02	Земјоделство и рибарство	14	1,6	14	1.3
03	Шумарство	28	3,1	5	0.4
04	Водостопанство	4	0,4	4	0.3
05	Градежништво	10	1,1	31	2.8
06	Сообраќај и врски	46	5,1	51	4.6
07	Трговија	17	1,9	44	4.0
08	Угостителство и туризам	11	1.2	10	0.9
09	Занаетчиство и лични услуги	2	0,2	4	0.3
10	Стамбено-комунални дејности	9	1,0	12	1.1
11	Финансиски и други услуги	2	0,2	8	0.7
12	Образование и култура	18	2,0	23	2.1
13	Здравство и социјална заштита	161	18,0	143	12.9
14	Општествено политички организации	41	4,5	Ж194	17.5
15	Останати осигурани лица	175	19,5	171	15.4
	ВКУПНО	894	100	1111	100.0

*Извор: Институт за јавно здравје на РСМ

Табела број 3
 ПОВРЕДИ НА РАБОТА РЕГИСТРИРАНИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО
 2018-2019 ГОДИНА

	Стопанска дејност	2018	%	2019	%
01	Индустрија и рударство	301	36.0	309	27.6
02	Земјоделство и рибарство	8	1.0	23	2.0
03	Шумарство	18	2.1	10	1.0
04	Водостопанство	6	1.0	12	1.0
05	Градежништво	37	4.4	78	6.9
06	Сообраќај и врски	69	8.2	100	8.9
07	Трговија	49	6.0	33	2.9
08	Угостителство и туризам	10	1.2	21	1.9
09	Занаетчиство и лични услуги	8	1.0	0	0.0
10	Стамбено-комунални дејности	14	1.7	3	0.3
11	Финансиски и други услуги	9	1.1	63	5.6
12	Образование и култура	22	3.0	39	3.5
13	Здравство и социјална заштита	123	14.0	130	11.6
14	Општествено политички организации	3	0.3	121	10.8
15	Останати осигурани лица	169	20.0	179	16.0
	ВКУПНО	846	100.0	1.121	100.0

*Извор: Институт за јавно здравје на РСМ

Табела број 4

ПОВРЕДИ НА РАБОТА РЕГИСТРИРАНИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО 2019-2020 ГОДИНА

	Стопанска дејност	2019	%	2020	%
01	Индустрија и рударство	309	27.6	169	28.2
02	Земјоделство и рибарство	23	2.0	4	0.7
03	Шумарство	10	1.0	4	0.7
04	Водостопанство	12	1.0	8	1.3
05	Градежништво	78	6.9	76	12.7
06	Сообраќај и врски	100	8.9	31	5.2
07	Трговија	33	2.9	37	6.2
08	Угостителство и туризам	21	1.9	20	3.3
09	Занаетчиство и лични услуги	0	0.0	14	2.3
10	Стамбено-комунални дејности	3	0.3	11	1.8
11	Финансиски и други услуги	63	5.6	3	0.5
12	Образование и култура	39	3.5	3	0.5
13	Здравство и социјална заштита	130	11.6	35	5.9
14	Општествено политички организации	121	10.8	50	8.3
15	Останати осигурани лица	179	16.0	134	22.4
	ВКУПНО	1.121	100.0	599	100.0

*Извор: Институт за јавно здравје на РСМ

Од расположливите податоци може да се заклучи дека земјоделството сеуште претставува примарна стопанска дејност и бројот на луѓе кои што работат во земјоделството е се уште голем. Според земјоделскиот попис спроведен од Државниот завод за статистика во сите осум региони на државата најмногу се одгледувале житните култури, Пелагонискиот (Прилеп, Ресен, Битола) и Југоисточниот (Струмица, Гевгелија) дел се засеани и со индустриски култури, а Полошкиот (Тетово, Гостивар), Југозападниот (Кичево, Дебар, Струга, Охрид) и Југоисточниот Регион со фуражни растенија. Во Југоисточниот, а по него и во Скопскиот Регион најмногу успеваат и градинарските култури. Без разлика на видот на културите кои што се одгледуваат, заедничко за сите нив претставува користењето на пестициди и хемикалии. Големи количини на пестициди и минерални ѓубрива секоја сезона ги загадуваат земјоделските култури и македонската почва. Државата сеуште нема најдено начин како да ги следи точните информации за тоа колку хемиски средства се трошат годишно, додека земјоделците по слободна проценка ја вршат заштитата и вршат ѓубрење а ниту една институција не води грижа околу тоа кога треба да се прска, со што се прска и во колкави количини се врши прскањето. Но, ова создава простор и за загрозување на здравјето на земјоделците, кои директно се во контакт со препаратите а подоцна се загрозува и здравјето на потрошувачите. Пестицидите и хемикалиите претставуваат тивка закана кон земјоделците (а потоа и потрошувачите), а притоа сеуште не се регулирани бројките на луѓе заболени од рак кои на пример во континуитет се зголемува во Тиквешката. Оваа ситуација ни дава простор да се сомневаме дека голем дел од карциномите се предизвикани токму од користењето на хемиски средства и препарати. Многу често, се случува да се користат отрови од прва група кои што при активно користење и конзумирање претставуваат закана за сите граѓани. Единствените податоци кои што се достапни по ова прашање, претставуваат податоците од Институтот за јавно здравје, кои даваат генерален преглед во кој град се забележани најголем број на повреди при работа, но сеуште немаме релевантни информации за тоа колкав е бројот на земјоделски повреди по регион или град. Исто така, нема релевантни информации за тоа колку луѓе биле заболени поради користење на пестицидите и хемикалиите..

Табела број 1 ПОВРЕДИ НА РАБОТА СПОРЕД ГРАД ВО ПЕРИОДОТ ОД 2016-2017 ГОДИНА

	ГРАД	МАЖИ	ЖЕНИ	ВКУПНО	%
01	Битола	184	117	301	27,1
02	Гевгелија	22	6	28	2,5
03	Кавадарци	44	19	63	5,7
04	Кичево	8	3	11	0,9
05	Неготино	28	14	42	3,8
06	Свети Николе	6	3	9	0,8
07	Скопје	335	242	577	52,0
08	Велес	44	36	80	7,2
	ВКУПНО	671	440	1111	100,0

Табела број 2 ПОВРЕДИ НА РАБОТА СПОРЕД ГРАД ВО ПЕРИОДОТ ОД 2017-2018 ГОДИНА

	ГРАД	МАЖИ	ЖЕНИ	ВКУПНО	%
01	Битола	72	47	119	14,0
02	Гевгелија	26	3	29	3,0
03	Кавадарци	40	24	64	8,0
04	Неготино	17	7	24	3,0
05	Скопје	253	185	438	52,0
06	Велес	68	87	155	20,0
	ВКУПНО	476	353	829	100,0

*Извор: Институт за јавно здравје на РСМ

Табела број 3 ПОВРЕДИ НА РАБОТА СПОРЕД ГРАД ВО ПЕРИОДОТ ОД 2018-2019 ГОДИНА

	ГРАД	МАЖИ	ЖЕНИ	ВКУПНО	%
01	Битола	128	56	184	16.0
02	Гевгелија	23	14	37	3.0
03	Кавадарци	47	13	60	5.0
04	Неготино	6	11	17	2.0
05	Скопје	451	295	746	67.0
06	Свети Николе	3	4	7	1.0
07	Велес	40	30	70	6.0
	ВКУПНО	698	423	1.121	100.0

*Извор: Институт за јавно здравје на РСМ

Табела број 4

ПОВРЕДИ НА РАБОТА СПОРЕД ГРАД ВО ПЕРИОДОТ ОД 2019-2020 ГОДИНА

	ГРАД	МАЖИ	ЖЕНИ	ВКУПНО	%
01	Битола	68	26	94	15.7
02	Гевгелија	20	7	27	4.5
03	Кавадарци	49	18	67	11.2
04	Неготино	13	4	17	2.8
05	Скопје	205	103	308	51.4
06	Свети Николе	23	10	33	5.5
07	Велес	31	22	53	8.9
	ВКУПНО	409	190	599	100.0

*Извор: Институт за јавно здравје на РСМ

2. Меѓународна поставеност на мерките за безбедност и здравје при работа во земјоделството

2.1 Меѓународни стандарди и конвенции за трудот

Мерките за безбедност и здравје при работа во земјоделството се регулирани од страна на меѓународните стандарди на трудот. Во таа насока, на светско ниво постојат повеќе конвенции и препораки преку кои се поставуваат меѓународните стандарди:

- C155 - Конвенција за безбедност и здравје при работа, 1981 година (бр. 155)
- R164 - Препорака за безбедност и здравје при работа, 1981 година (бр. 164)
- C187 - Конвенција за промотивна рамка за безбедност и здравје при работа, 2006 година (бр. 187)
- R197 - Препорака за промотивна рамка за безбедност и здравје при работа, 2006 година (бр. 197)
- C161 - Конвенција за професионални здравствени услуги, 1985 година (бр. 161)
- R171 - Препорака за здравствени услуги на трудот, 1985 година (бр. 171)
- C184 - Конвенција за безбедност и здравје во земјоделството, 2001 година (бр. 184)
- R192 - Препорака за безбедност и здравје во земјоделството, 2001 година (бр. 192)
- C129 - Конвенција за трудова инспекција (земјоделство), 1969 година (бр. 129)
- R133 - Препорака на трудовата инспекција (земјоделство), 1969 година (бр. 133)
- C110 - Конвенција за плантажи, 1958 година (бр. 110)
- R110 - Препорака за насади, 1958 година (бр. 110)

Нашиот фокус претставува Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството, која е донесена на 21 Јуни, 2001 година и на која што ќе се осврнеме подетално во наредниот дел. Меѓународната конференција на Меѓународната организација на трудот е свикана во Женева од страна на Управниот орган на Меѓународната канцеларија на трудот. На оваа конференција и Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството и претходат: Конвенцијата и Препораката за плантажи, 1958 г., Конвенцијата и Препораката за надомест за повреди при вработување, 1964 г., Конвенцијата и Препораката за инспекција на трудот (Земјоделство), 1969 г., Конвенцијата и Препораката за безбедност и здравје при работа, 1981 г., Конвенцијата и Препораката за служби за медицина на трудот, 1985 г. и Конвенцијата и Препораката за хемикалии, 1990 г.

2.2 Конвенција за безбедност и здравје во земјоделството

Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството, пред се, јасно ги издвојува полињата на влијание. Таа се фокусира на безбедност и здравје при производство на култури, дејности во шумарството, сточарството и одгледување на инсекти, примарна обработка на земјоделски и производи од животинско потекло од страна на или во име на раководителот на претпријатието како и користење и одржување на машини, опрема, апарати, алати и земјоделски инсталации, вклучу-

вајќи го и секој процес, складирање, операција или транспорт во земјоделско претпријатие, кое е директно поврзано со земјоделското производство.¹

Овие превентивни и заштитни мерки пред се, наложуваат да се усогласи националното законодавство со одредбите во конвенцијата, со што работодавачот е обврзан да внимава на безбедноста и здравјето на вработените. Според тоа, потребно е националните закони да одредат надлежен орган кој што ќе биде одговорен за спроведување на мерките и казните доколку истите не бидат почитувани. Во пракса, тоа претставуваат наредните чекори:

- се назначува надлежен орган одговорен за спроведување на политиката и за спроведување на националните закони и прописи за безбедност и здравје во земјоделството;
- се утврдуваат правата и обврските на работодавачите и работниците во поглед на безбедноста и здравјето во земјоделството и
- се утврдуваат механизми на меѓусекторска координација помеѓу надлежните органи и тела за земјоделскиот сектор кои ги дефинираат нивните функции и одговорности, земајќи ја предвид нивната комплементарност и националните услови и практики.²

Според тоа, потребно е не само да се воведат превентивни мерки, туку да се изврши и проценка на ризикот при користење на одредени хемикалии, алатки, машини како и вршење на одредени активности, при што може да дојде до ограничување или крајно исклучување од употреба на сите ризик фактори. Конвенцијата исто така наложува воведување на соодветна обука, инструкции и упатства за работа како и задолжително информирање на работниците за сите ризици од дејноста која ја извршуваат. Покрај превентивните мерки, соодветната обука и ограничување/исклучување на ризик факторите, потребно е работниците да подлежат на осигурување или социјална заштита. Социјалната заштита не е потребна само поради стравот од фатални исходи. Таа претставува потреба и поради многу нефатални професионални повреди кои што не се воопшто регистрирани, а сепак го загрозуваат човековото здравје и ја намалуваат работната способност .

Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството опфаќа широка лепеза на заштитни мерки и сектори во кои што истите се потребни. Таа во себе ги акумулира мерките за безбедност во однос на машините и ергономијата, управување и транспорт на материјали, безбедно управување со хемикалии и употреба на животни, како и заштита од биолошки ризици. Исто така, таа содржи посебни одредби кои што зборуваат за инсталции во земјоделството, млади работници и опасни работи, жени работнички, но и одредба која говори за безбедноста на привремените и сезонски работници. Дел од конвенцијата се посветува и на погодностите и објектите за сместување, договарање на работно време и како што споменавме погоре, дел кој зборува за покриеност во случај на професионални повреди и заболувања.

Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството е ратификувана од страна на наредните земји: Антигва и Барбуда, Аргентина, Белгија, Босна и Херцеговина, Буркина Фасо, Фиџи, Финска, Франција, Гана, Ирак, Киргистан, Луксембург, Малави, Португалија, Молдавија, Сао Томе и Принципе, Србија, Словачка, Шведска, Украина и Уругвај.

1 Конвенција за безбедност и здравје во земјоделството, 2001 година, (Бр. 184), Поле на примена, Член 1

2 Конвенција за безбедност и здравје во земјоделството, 2001 година, (Бр. 184), Општи одредби, Член 4

Европска Унија	Европа и Балкан	Централна Азија и Блиски Исток	Африка	Америка	Австралија
Белгија	Босна и Херцеговина	Ирак	Буркина Фасо	Антигва и Барбуда	Фиџи
Финска	Молдавија	Киргистан	Гана	Аргентина	
Франција	Србија		Малави	Уругвај	
Луксембург	Украина		Сао Томе и Принципе		
Португалија					
Словачка					
Шведска					

3. Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството и Европската Унија

Безбедност и здравје при работа е тема која што е од особено значење за Европската Унија. Пред да се посветиме на тоа како оваа законска рамка е регулирана посебно во секоја од земјите членки на Европската Унија, потребно е да ги објасниме нејзините почетоци. Безбедноста и здравјето при работа, се регулира преку агенцијата EU-OSHA која претставува информативна агенција на Европската Унија за безбедност и здравје при работа. Тие дејствуваат во насока заеднички да ја постават стратешката рамка на Европската Комисија за здравје и безбедност при работа. Оваа година, EU-OSHA бележи 28 години заедничка работа со органите на Европската Унија, со што ги прави работните места во Европа побезбедни, поздрави и попродуктивни.

Безбедноста и здравјето при работа (БЗР) е во срцето на европскиот проект уште од самиот почеток на создавањето на Европската заедница за јаглен и челик. Својата слава оваа област ја доживува со носењето на Рамковната директива (89/391/ЕЕС) во 1989 година. Оваа директива ги утврдува заедничките принципи и ја отвара темата за проценката на ризикот при работа, кои што го земаат фокусот во законодавството за БЗР.

Она што мора да се забележи е дека поради, од една страна развојот на технологијата, промената во економијата и демографијата, како и отварањето на нови работни позиции а од друга страна политичките и општествените притисоци, потребно е постојано прилагодување на рамката за безбедност и здравје при работа. Исто така, од голема важност е одржувањето на стабилни и силните врски на EU-OSHA со сите нејзини партнери. Како најважни партнери на EU – OSHA се јавуваат Европската Комисија, националните органи и социјалните партнери како засегнати страни, кои ќе ѝ помогнат во исполнувањето на овие предизвици.

Националните органи за безбедност и здравје при работа исто така се познати како “национални контактни точки” и истите се номинирани како официјални претставници на EU – OSHA во секоја земја. Регулативата (ЕЗ) бр. 2062/94 на Советот од 18 јули 1994 година за основање на Европска агенција за безбедност и здравје при работа воведува правило кое налага да се формира национална контактна точка. Истата, ќе биде надлежниот национален орган или национална институција, назначена од нив. Овие национални органи се задолжени да ја спроведуваат работната програма на EU-OSHA. Секоја контактна точка управува со сопствената трипартитна мрежа која се состои од владини тела и претставници од организациите на работниците и работодавачите. Националниот орган е должен постојано да ги балансира гледиштата и желбите на сите партнери на национално ниво во согласност со националното законодавство и практика.

Земји од Европска Унија кој што ја имаат ратификувано конвенцијата се : Белгија, Финска, Франција, Луксембург, Португалија, Словачка и Чешка. Истите, имаат долгогодишно искуство со прилагодување на законодавството и претставуваат добар пример за регулирање на безбедноста и здравјето во земјоделството. .

3.1 Белгија

Белгија ја има ратификувано Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството на 10 Ноември 2015 година. Во тој момент, Белгија веќе ги имаше ратификувано следните конвенции : Конвенцијата за правото на здружување (земјоделство), 1921 година (бр. 11), Конвенцијата за

рурални работнички организации, 1975 година (бр. 141) и Конвенцијата за трудова инспекција (земјоделство), 1969 година (бр. 129). Белгија, заедно со Холандија, се земјите со најголем број ратификации на инструментите на МОТ.

3.2 Финска

Финска е една од земјите кои што имаат ратификувано најмногу различни конвенции кои го заштитуваат правото на работа, пред да ја ратификува конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството. Со ратификацијата на сите овие конвенции Финска обезбедува заштита во сите сектори од Конвенцијата 184, уште пред истата да биде потпишана. Финска ја ратификува Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството на 21 Фебруари 2003 година. Во тој момент таа ги имаше ратификувано: Конвенција за принудна работа, 1930 година (бр. 29), Конвенција за слобода на здружување и заштита на правото на организирање, 1948 година (бр. 87), Конвенција за право на организирање и колективно договарање, 1949 година (бр. 98), Конвенција за еднаква плата, 1951 година (бр. 100), Конвенција за укинување на принудна работа, 1957 година (бр. 105) 27 мај 1960 година во сила, Конвенција за дискриминација (вработување и професија), 1958 година (бр. 111), Конвенција за минимална возраст, 1973 година (бр. 138), Конвенција за безбедност и здравје при работа, 1981 година (бр. 155), Протокол од 2002 година кон Конвенцијата за безбедност и здравје при работа, ратификуван на 09 декември 2003 година и Конвенција за најлоши форми на детскиот труд, 1999 година (бр. 182).

3.3 Франција

Франција е меѓу последните земји кои што ја имаат потпишано Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството. Истата ја потпишува на 26 Јануари 2021 година. Исто како и Финска, Франција пред потпишувањето на Конвенцијата 184 има ратификувано други конвенции кои создаваат плодна почва за заштита при работа во земјоделството. Како една од поважните конвенции, Франција во 2008 година ја ратификува Конвенција за промотивна рамка за безбедност и здравје при работа, 2006 година (бр. 187).

3.4 Луксенбург

Луксембург ја потпиша конвенцијата 184 на 8 Април 2008 година. Како и другите земји, така и Луксембург ги имаше потпишано Конвенција за право на здружување (земјоделство), 1921 година (бр. 11), Конвенција за слобода на здружување и заштита на правото на организирање, 1948 година (бр. 87), Конвенција за право на организирање и колективно договарање, 1949 година (бр. 98), Конвенција за претставници на работниците, 1971 година (бр. 135) и Конвенција за работни односи (јавна служба), 1978 година (бр. 151).

3.5 Португалија

Португалија ја потпишува конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството на 8 Ноември 2012 година. Португалија најмногу внимание обраќа на ефективните трипартитни консултации. Така, Владата се вложува за се повеќе трипартитни консултации одржани помеѓу 2010 и 2014 година, кои доведуваат до ратификација на Конвенцијата за заштита на работничките побарувања (несолвентност на работодавачот), 1992 година (бр. 173), Конвенција за заштита на мајчинството, 2000 година (бр. 183), и Конвенција за безбедност и здравје во земјоделството, 2001 година (бр. 184), сите во Ноември 2012тата година.

3.6 Словачка

Словачка е една од првите земји кои што ја имаат потпишано конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството, односно истата е потпишана на 14 Јуни 2002 година. Исто како и претходно, и кај неа не изостанува потпишувањето на низа други конвенции кои се поврзани со безбедноста и здравјето при работа, пред да ја ратификува конвенцијата 184. .

3.7 Шведска

Шведска ја ратификува конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството на 9 Јуни 2004 година. Темелот на кои што се гради оваа конвенција претставува Законот за работна средина, кој што во Шведска е рамковен закон. Тој дава насока во општи термини и ги поставува целите за постигнување добра работна средина. Овој закон ги вклучува студентите, самовработение лица, воените регрути и затворениците во институциите. Централната одредба на Законот вели дека работната средина мора да биде приспособена на човековите потреби. Овој закон ја утврдува одговорноста пред се на работодавачот од секој сектор.

4. Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството во земјите на Балканот и земјите надвор од Европската Унија

Норвешка, Исланд и Лихтенштајн, како земји на Европска економска област (European Economic Area - ЕЕА), исто така имаат национални органи и целосно учествуваат во мрежата на EU-OSHA и за нив важат истите права и должности како и за сите членки на Европската Унија. Швајцарија, како земја на ЕФТА, исто така учествува во мрежата на контактни точки на EU-OSHA. EU-OSHA, има национални контактни точки од регионот на Западен Балкан и Турција преку програма финансирана од Инструментот за претпристапна помош (ИПА). Тука се јавуваат Албанија, Босна и Херцеговина, Северна Македонија, Косово, Црна Гора, Србија и Турција. Целта на оваа соработка е да ги подготви овие земји да ги разберат нивните права и должности, како и да ја развие културата на превенција од ризик при работа во било кој сектор. Така, во овие земји се развиваат активности кои што се фокусираат на размена на информации и активности за подигање на свеста за БЗР во согласност со кампањите за здраво работно место. Од земјите на Балканот, конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството ја имаат ратификувано Србија и Босна и Херцеговина. .

4.1 Србија

Република Србија ја ратификуваше Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството на 12 Март 2019 година, приклучувајќи се во Иницијативата за ратификација на стогодишнината на МОТ. Со тоа, таа стана 17-та земја што ја ратификува оваа конвенција. Заедно со Конвенцијата за трудова инспекција (Земјоделство), 1969 година (бр. 129), која е ратификувана од Србија, Конвенцијата бр. 184 придонесува за создавање на поволна средина за зајакнување на превентивните и заштитните мерки за БЗР во секторот земјоделство кој е еден од секторите со најголема работна сила во земјата. Во Република Србија, безбедноста и здравјето при работа е во надлежност на Министерството за труд и социјална политика. Министерството за труд и социјална политика развива две тела кои што се приспособени да бидат од помош за безбедност и здравје во земјоделството а тоа се Управата за безбедност и здравје при работа и Трудовиот инспекторат. Управата за безбедност и здравје при работа подготвува законска регулатива, додека пак Трудовиот инспекторат е надлежен за надзор над неговото спроведување. Освен соработката со овие тела, Министерството развива соработка и со други органи како што се министерството за здравство, министерството за животна средина и рударство и така натаму. Не изостануваат ниту институциите одговорни за здравствено, пензиско и инвалидно осигурување, како и соработката со социјалните партнери, универзитетите и други академски институции.

4.2 Босна и Херцеговина

Босна и Херцеговина ја потпишува конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството на 18 Јануари 2010 година. Бидејќи таа се состои од два ентитета, Република Српска и Федерацијата на Босна и Херцеговина и округот Брчко, надлежностите за безбедност и здравје при работа се одредуваат на ниво на секоја од овие три единици посебно и секоја од нив има свои прописи за БЗР. Важно е да се нагласи дека не постојат регулативи или тела на ниво на земја кои се занимаваат со БЗР.

Властите во Република Српска, надлежностите на темата безбедност и здравје во земјоделството ги имаат поделено на следните институции:

1. Министерство за труд, воени ветерани и заштита на инвалиди
2. Управа за инспекциски активности
3. Комитет за здравје и безбедност при Економско-социјалниот совет

Босна и Херцеговина пред потпишувањето на Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството ги имаше ратификувано следните конвенции :

1. C013 - Конвенција за бело олово (Сликарство), 1921 година ,
2. C119 - Конвенција за заштита на машините, 1963 година (бр. 119)
3. C136 - Конвенција за бензен, 1971 година (бр. 136)
4. C139 - Конвенција за професионален рак, 1974 година (бр. 139)
5. C148 - Конвенција за работна средина (загадување на воздухот, бучава и вибрации), 1977 година (бр. 148)
6. C155 - Конвенција за безбедност и здравје при работа, 1981 година (бр. 155)
7. C161 - Конвенција за професионални здравствени услуги, 1985 година (бр. 161)
8. C162 - Конвенција за азбест, 1986 година (бр. 162) 02 јуни 1993 година
9. C187 - Конвенција за промотивна рамка за безбедност и здравје при работа, 2006 година (бр. 187)

По ратификацијата на C184 - Конвенција за безбедност и здравје во земјоделството, 2001 година (бр. 184) , Босна и Херцеговина ги ратификува и конвенциите C174 - Конвенција за спречување на големи индустриски несреќи, 1993 година (бр. 174), како и C176 - Конвенција за безбедност и здравје во рудниците, 1995 година (бр. 176) .

5. Моментална законска рамка за Безбедност и здравје при работа во земјоделството во Република Северна Македонија и идентификација на проблеми

5.1. Процес на ратификација на меѓународна конвенција и ратификација на Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството во Република Северна Македонија

Пред да преминеме на детална разработка на состојбата околу Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството и законската рамка во Република Северна Македонија, од особена важност е да обрнеме внимание на процесот на ратификација на меѓународна конвенција во Република Северна Македонија. Процесот започнува во Министерството за надворешни работи, каде што истиот подлежи на детална разработка и превод на македонски јазик. Откако протоколот ќе биде изготвен, се подготвува информација до Владата. На седница на Владата, таа најчесто го ополномоштува ресорниот министер или поретко Министерството за надворешни работи во име на Владата, за истите да го потпишат протоколот за пристапување кон меѓународната конвенција. Во одредени случаи, иако ретко, се случува протоколот да биде потпишан од страна на Претседателот или Премиерот. Потоа, протоколот се испраќа до Собранието на Република Северна Македонија за негово ратификување. Процесот започнува и завршува во Министерството за надворешни работи, бидејќи по ратификацијата во Собранието, протоколот повторно се враќа и чува во Министерството за надворешни работи. Република Северна Македонија го има отпочнато процесот за ратификација на Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството. Следен чекор е започнувањето на процесот на хармонизација на домашното законодавство со стандардите на Европската Унија, но и меѓународниот правен поредок, при што крајниот ефект на усогласеност се постигнува со поведување на постапка за соодветни измени и дополнувања на законите или пак воведување на сосема нови законски регулативи. За потпишување на Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството исто така засегната страна е и Меѓународната организација на трудот, под чија иницијатива беше започнат целиот процес за ратификација.

5.2. Законска рамка во Република Северна Македонија

Република Северна Македонија поседува законска рамка која ја уредува областа на безбедност и здравје при работа, како и голем број правилници донесени од страна на Министерството за труд и социјална политика, кои треба да овозможат превентивана заштита од повреди и болести на работното место. Сепак, и покрај тоа што фокусот е ставен кон подобрување на законската рамка и развивање на системот на превенција, најголем проблем претставува тоа што решенијата не соодветствуваат со ситуацијата во нашата држава и значителен дел од предложените решенија се неприменливи. Во насока на надминување на ваквата состојба, препознаена е потребата од стандардизација и унапредување на знаењето на сите засегнати страни, како и потребата од поактивно вклучување на работодавците кон доследна примена на одредбите од БЗР, но и активно учество на експертската јавност во креирањето на политиките за БЗР.

А) Закон за безбедност и здравје при работа

Моменталната законска рамка под која се регулира работата во земјоделскиот сектор е под надлежност на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, како и Државниот инспекторат за земјоделство. Исто така, оваа област го засега и Министерството за труд и социјална

политика, под чија надлежност е законот за Безбедност и здравје при работа. Токму затоа, во овој дел ќе се осврнеме на Законот за безбедност и здравје при работа и Националната стратегија за земјоделство и рурален развој за период од 2021 – 2027 година, како и на иницијативата на МОТ и работата на Советот за безбедност и здравје при работа.

Законот за безбедност и здравје при работа е наменет и важи за сите дејности на јавниот и приватниот сектор, за сите лица осигурени од повреда на работното место или професионални болести според прописите за пензиското, инвалидското и здравственото осигурување и за сите други лица кои се вклучени во работните процеси. Работодавачот со овој закон се обврзува, истиот да мора да презема мерки потребни за безбедност и здравје при работа на вработените, вклучувајќи заштита од професионални ризици, обезбедување информации и обука и обезбедување соодветна организација и потребни средства. Односно, законот вели дека работодавачот има обврска да воведо такви заштитни мерки и да избере такви работни и производствени методи кои ќе го подобрат нивото на безбедноста и здравјето при работа, а ќе се вклучат во сите дејности на работодавачот и на сите нивоа на организацијата.

Работодавачот мора да ги спроведува мерките за безбедност и здравје при работа врз основа на следниве основни начела:

- избегнување на ризици,
- проценување на ризиците кои не можат да се избегнат,
- справување со ризиците на самиот почеток,
- прилагодување на работата кон поединецот, особено во однос на карактеристиките на работното место и работната средина и олеснување на монотоната работа и работата со претходно утврдено работно темпо,
- изборот на личната заштитна опрема,
- изборот на хемиски супстанции или препарати,
- изборот на работни и производни методи,
- спроведување на мерките потребни за одржување и зајакнување на здравјето,
- прилагодување кон техничко- технолошкиот напредок,
- замена на опасното со безопасно или помалку опасно,
- развивање на целосна безбедносна стратегија која опфаќа, технологија, организација на работа, работни услови, меѓучовечки односи и фактори кои влијаат врз работната средина,
- давање приоритет на колективните безбедносни мерки наспроти поединечните мерки,
- обезбедување на соодветни упатства и инструкции и известувања на вработените.

Меѓутоа, она што го одредува законот за безбедност и здравје при работа, односно обезбедувањето на мерките за безбедност и здравје при работа не смее да претставува финансиска обврска за вработените. Исто така, нарушувањето на здравјето при работа не смее да влијае врз платата на вработените во ниту еден сектор, ниту да ја повреди нивната економска и општествена положба.

Со член 17 од законот за безбедност и здравје при работа, работодавачот мора да обезбеди мерки за безбедност и здравје при работа преку:

- назначување на едно или повеќе стручни лица за безбедност при работа,
- ангажирање на овластена здравствена установа за вршење стручни задачи за здравје при работа,
- донесување на безбедносни мерки против пожар во согласност со посебни прописи,
- донесување мерки за прва помош и евакуација во случај на опасност,
- обука на вработените за безбедно извршување на работата врз основа на сопствена програма,
- обезбедување опрема за лична заштита за вработените и нејзината употреба, доколку преземените безбедносни мерки во работната средина не се доволни,
- вршење повремени прегледи и испитување на работната средина и опрема и
- следење на здравствената состојба на вработените.

Министерот надлежен за работите од областа на трудот на правно или физичко лице кое ги исполнува условите во однос на вработени, организацијата, техничките и други услови, му издава дозвола за вршење на следниве стручни работи:

- процена на ризикот,
- редовно тестирање и контрола на работната опрема,
- концепт за изјавата за безбедност,
- изработка и спроведување на програми за обука на вработените за безбедно извршување на работата и
- вршење на периодични мерења на хемиски, физички и биолошки штетности микроклиматски услови во работната средина.

Покрај овој Закон, кој претставува *lex generalis* од областа, постојат и други закони кои ја регулираат материјата и содржат акти за безбедноста и здравјето при работа. Еден од тие закони претставува Законот за инспекција на труд со кој што се уредуваат организацијата и работата на Државниот инспекторат за труд, кој врши инспекциски надзор над примената на законите и другите прописи од областа на работните односи. Под негова надлежност се вработувањето, заштитата при работа, колективните договори, договорите за работа и другите акти со кои се уредуваат и остваруваат правата, обврските и одговорностите на работниците и работодавците во областа на работните односи, вработувањето и заштитата при работа.

Други закони кон што ја регулираат оваа тема претставуваат Законот за агенциите за привремено вработување, Закон за вработувањето и осигурувањето во случај на невработеност; Закон за работните односи, Законот за волонтерство, Закон за вработување на инвалидни лица, Закон за вработување и работа на странци, Закон за здравствена заштита и така натаму.

Покрај законските регулативи, донесени се и голем број подзаконски акти од областа на безбедноста и здравјето при работа. На сила се голем број правилници кои произлегуваат од Законот за безбедност и здравје при работа, кој беше регулиран од страна на Министерството за труд и социјална политика и се однесуваат на областа за едукација, лиценцирање и спроведување на постапката за проценка на ризиците на работното место. Исто така на сила се и голем број правилници кои се однесуваат на конкретна имплементација на европските и меѓународните стандарди за заштита на работно место од конкретни ризици.

Б) Национална стратегија за земјоделство и рурален развој за период од 2021-2027 година

Одоговорно и управувачко тело за спроведување на Национална стратегија за земјоделство и рурален развој за период од 2021-2027 година е Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Национална стратегија за земјоделство и рурален развој опфаќа неколку поголеми поглавја, односно таа се фокусира на следните тематски единици: 1. Состојбата и идентификуваните потреби во земјоделството и руралните средини, 2. Целите и типовите на интервенции на политиките и мерки за периодот 2021-2027 и 3. Спроведување на националната стратегија. Националната стратегија се осврнува на потребата за уредување на пазарите, шемите за помош, минимални стандарди за квалитет, политики на безбедност на храна и надворешна трговија, како и со управување со природните ресурси и ублажување на влијанието на климатските промени. Иако, Националната стратегија овие проблеми ги разгледува низ призмата на климатските промени, тие не преставуваат закана само за квалитетот и безбедноста на храната, но и за безбедноста и здравјето на работниците. Интересно е да се забележи дека во ниту едно поглавје не се споменати мерки или активности кои треба да се преземат за зголемување на безбедноста и здравјето на работниците кои работат во земјоделскиот сектор предизвикани од климатските промени или пак од било кој друг причинител.

В) Иницијатива на МОТ и Европска Агенција за безбедност и здравје при работа во Република Северна Македонија

Меѓународната организација на трудот која има свое седиште во Скопје, во Февруари 2022 година покрена иницијатива за ратификацијата на Конвенцијата на Меѓународната организација на трудот за безбедност и здравје при работа во земјоделството. Истата, има изработено промотивно видео за промоција на иницијативата се со цел да се зголеми заинтересираноста за оваа тема. Она кое што можеме да го забележиме е дека Република Северна Македонија има ратификувано над 80 конвенции на Меѓународната организација на трудот, меѓу кои се наоѓа и Конвенцијата за осигурување во случај на болест (во земјоделството), 1927, (бр.25). Меѓународна организација на трудот, исто така има подготвено низа правилници кои што се однесуваат на должностите на работодавачот при проценка на ризикот на работното место. Иако дел од нив не се наменети конкретно кон земјоделството, тие се апликативни и врз земјоделскиот сектор. Внимание треба да се обрне на следните правилници :

1. Правилник за начинот на изготвување на изјава за безбедност, нејзината содржина, како и податоците врз кои треба да се заснова проценката на ризикот
2. Правилник за минималните барања за безбедност и здравје при работа на вработени од ризици поврзани со изложеност на биолошки агенси
3. Правилник за минималните барања за безбедност и здравје при работа на вработени од

ризички поврзани со изложување на канцерогени, мутагени или супстанции токсични за репродуктивниот систем

4. Правилник за минималните барања за безбедност и здравје при работа на вработени од ризици поврзани со изложување на хемиски супстанции
5. Правилник за минималните барања за безбедност и здравје на вработените од ризиците поврзани со изложување на азбест при работа
6. Правилник за условите за вработените, организацијата, техничките и други услови кои треба да ги исполни правното или физичкото лице за вршење стручни работи
7. Правилник за безбедност и здравје при работа при рачно пренесување на товар
8. Правилник за личната заштитна опрема која вработените ја употребуваат при работа
9. Правилник за безбедност и здравје при употреба на опрема за работа

Европската Агенција за безбедност и здравје при работа, која исто така има свое седиште во Република Северна Македонија како национална контакт точка, во 2011 година го објавува документот насловен: Одржување во земјоделството- водич за безбедност и здравје. Истиот е достапен на македонски јазик. Во нивната анализа се објаснети сите причинители и можни повреди при работа во земјоделството. Проблемот со кој што се соочуваме е што овие документи не им се познати, ниту достапни на работниците во земјоделскиот сектор и нема сигурен начин дека понатаму истите би пристигнувале до нив.

EU-OSHA исто така во својата анализа обрнува внимание на превентивните мерки и најчестите повреди. Кога станува збор за превентивни мерки и обезбедување на безбедносни и здравствени стандарди, треба да се посвети големо внимание на сите можности кои би предизвикале повреда, дали овие опасности може да се отстранат или минимизираат, но и да се посвети внимание кон тоа кои превентивни и заштитни мерки може да се преземат. Тоа значи дека секое работно место со себе треба да носи проценка на ризик од активностите кои се бара да се извршат. Не само што земјоделците и земјоделските фабрики не треба да презимаат активности за кои што не се компетентни, истите треба да ги следат процедурите за безбедна работа, како и тоа да не даваат отпор кон носењето на заштитна опрема кога е потребно. Превентивните мерки во земјоделскиот сектор исто така опфаќаат и одржувањето на машините и нивните реквизити, одржување на преносливите алати, одржување на електричните инсталации, одржување на општата безбедност во работилниците, одржување на безбедноста при работа на висина, скалила и скелиња, заштита од инфекции на фарма и изложување на топлина.

Г) Советот за Безбедност и здравје при работа и Стратегијата за безбедност и здравје при работа

Советот за Безбедност и здравје при работа има подготвено “Стратегија за безбедност и здравје при работа за период од 2021 – 2025 година”, која програма ја носи Владата на Република Северна Македонија. Оваа стратешка рамка врши рангирање на приоритетите кои се во согласност со целите на Европската Унија за наредните години. Целите кои што се предвидени се следните:

- предвидување и управување со промените во светот на работата кои со себе ги носат зелените, дигиталните и демографските транзиции;

- унапредувањето на превенцијата на несреќи и заболувања поврзани со работата и работното место;
- зголемување на подготвеноста за потенцијални идни здравствени кризи.

Поставените цели на Стратегијата за Безбедност и здравје при работа при Советот на БЗР се посветуваат на долгорочни промени, па поради тоа тие се осврнуваат и на:

- Јакнење и унапредување на способноста за одговор на системите на БЗР на постоечки и новонастанати предизвици
- Нови начини и форми на работа како работа од дома, работа од далечина, развојот и употребата на нови технологии
- Демографски промени и вулнерабилни (ранливи) групи работници - работници во напредната возраст, жени и млади работници, лица со попреченост
- Биолошки агенси и препреки- вируси, бактерии, фунги и паразити односно работа во услови на познати или новонастанати биолошки ризици
- Психосоцијални ризици - стрес поврзан со работата, синдром на согорување, насилство на работа, мобинг
- Работа во средина со опасни хемиски супстанции
- Мускулоскелетни нарушувања поврзани со работата и климатски промени

За остварување на гореспоменатите цели, оваа Стратегија укажува на потребата од успешна имплементација на инструментите што подразбира:

1. Силен и ефикасен социјален дијалог;
2. Подобрувањето на достапноста и употребата на податоците, евиденциите и информациите;
3. Подигнувањето на свеста и јакнењето на капацитетите;
4. Обезбедувањето на финансии од различни извори .

Оваа стратегија, исто како и останатите наведени акти, во предвид го зима и усогласувањето на наредните акти: Законот за безбедност и здравје при работа, Законот за здравствена заштита, Законот за здравствено осигурување, Законот за пензиско и инвалидско осигурување, Законот за работни односи, Законот за инспекција на трудот, како и голем број подзаконски акти релевантни за областа..

5.3. Идентификација на проблеми

Проблем 1: Бавна ратификација на конвенцијата и усогласување на законодавството

Еден од главните проблеми претставува тоа што Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството, веќе долго време е заглавена низ административните лавиринти. Се додека истата не биде ратификувана, Република Северна Македонија не поседува задоволително законодавство, ниту пак систем кои ги регулира потребите и проблемите во земјоделскиот сектор. Кога истата би била ратификувана, последователно се очекуваат измени во домашното законодавство. Пред да бидат направени било какви промени, засегнатите институции би морале да одлучат дали ќе

воведат рамковен, уставен закон или пак ќе одат по постапката на воведување на обичен закон и подзаконски правни акти кои што ќе регулираат специфични ситуации за дејствување или неизвршување на правилата според конвенцијата. Бидејќи со обичните закони се разработуваат уставните начела, треба да се предвиди дали нашиот Устав поседува начело под кое што може да се разработи оваа тема. Потоа, следува периодот во кој што домашното законодавство односно поставеното решение ќе треба да се усогласи со меѓународната пракса.

Проблем 2: Недостаток на капацитети и ресурси

Уште еден проблем претставува недостатокот на човечки и технички капацитети како и ресурси кои би го регулирале овој проблем. Компактноста на овој проблем бара исто толку компактно решение. Следствено, потребен е човечки и технички капацитет кој што ќе ја разбере содржината на овој проблем, достапен во повеќе институции. Засегнати институции се Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство; Министерството за здравство; Државен инспекторат за труд, Земјоделски инстиут, Факултет за земјоделски науки и храна и Институтот за јавно здравје. Паралелно, потребни се и ресурси кои што ќе ја воспостават, но и одржуваат оваа пракса на соработка, како и задржување и заштитување на вработениот кадар.

Проблем 3: Недоволна информираност на засегантите страни

Исто така, голем проблем претставува недоволната информираност на засегантите страни за тоа што претставува БЗР во земјоделството и што треба да се очекува од институциите. Најчесто мерките за безбедност и здравје при работа во земјоделството се перцепираат како дополнителен и непотребен трошок. Курсеви и обука прилагодени на посебните потреби во земјоделството се одржуваат многу ретко, а голем дел од работниците оваа можност не ја забележуваат како нивно право. Како што веќе и беше споменато, голем број од документите за информирање за можните повреди при работа во земјоделството не стигнуваат до главната цел – одоосно земјоделските фабрики и земјоделците.

Проблем 4: Недостаток на Регистар за професионални болести и Регистар за повреди на работа

Од особена важност во наредниот период е да се направи регистар за професионални болести и за повреди на работа кои што ќе го бележат бројот и видиот на повредите при работа во земјоделството. Постоенето на ваков регистар претставува потреба поради неколку фактори. Пред се, поради потребата од воспоставување национална политика во областа на БЗР и во областа на здравјството, како и поради вклучување и активно работење на стандардите на Република Северна Македонија по стапките на агенциите Eurostat и OSHA. Значењето од постоењето на ваква статистика е препознаено и во конвенцијата на МОТ за Безбедност и здравје при работа и Рамковната конвенција за БЗР /87/2006. Она што е од особена важност е усогласување на националната дефиниција за несреќа/повреди на работа (и критериумите на Република Северна Македонија) со дефиницијата и критериумите на Меѓународната Организација на Трудот.

МОТ предвидува дека секоја земја-членка има обврска да воспостави сеопфатна национална програма за безбедност и здравје на работа со што би се поставила сеопфатна статистика за повредите на работните места и професионалните болести. Оваа програма би се водела според дефинициите поставени од МОТ во Резолуцијата и истите треба да предизвикуваат отсуство и неможност за работа повеќе од 3 дена:

- а) Несреќа на работа: неочекуван и непланиран настан, вклучувајќи и акт на насилство, кој е поврзан со работата и предизвикува повреда, болест или смрт на работникот;
- б) Несреќа на пат: несреќа која се случува на вообичаениот пат при доаѓање или враќање од работа, од професионална обука и други вообичаени активности што се поврзани со работата, а за кои е потребно патување;
- в) Повреда на работа: повреда, болест или смрт на работникот што е последица на несреќа на работа;
- г) Неспособност за работа: неспособност на работникот што бил повреден да ги обавува нормалните работни задачи кои ги обавувал пред повредата.

Доколку ја погледнеме дефиницијата за повреда на работно место претставена во Законот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Северна Македонија, ќе забележиме дека таа делумно е усогласена со дефиницијата на МОТ. Според законот за пензиско и инвалидско осигурување под повреда на работа се подразбира повреда која е предизвикана од непосредно и краткотрајно механичко, физичко или хемиско дејство, како и повреда која е предизвикана со нагли промени во положбата на телото, ненадејно оптеретување на телото или со други промени на физиолошката состојба на организмот, ако таквата повреда причински е поврзана со вршењето на работите на работното место. Под повреда на работа се подразбира и повреда која настанала на редовниот и вообичаен пат од местото на живеење до работа и обратно, на службен пат, како и во други услови што се поврзани со доаѓањето на работа или користењето на право на професионална рехабилитација. Како повреда на работа според овој Закон се смета и заболување на работникот што настанало непосредно и како исклучителна последица на некој несреќен случај или од виша сила за време на вршење на работата или во врска со неа.

Она во кое што македонската пракса не е усогласена со стандардите на МОТ, всушност претставува делот во кој што се наложува користење на финансиски права и бенефити, компензации за време на лекување, рехабилитацијата, компензација за намалена заработувачка во понатамошниот тек на професионалниот живот кои следуваат според Конвенциите за минимални стандарди и социјална сигурност (C102/1952) и Конвенцијата за придобивки од вработувањето во случај на повреда на работа (C121/1980).

Исто така, она што недостасува е имплементацијата на член 5 од Законот за безбедност и здравје при работа. Институтот за јавно здравје на Република Македонија е носител на обврската за здравствена статистика, односно тој е надлежен за евиденциите што задолжително треба да се водат во здравствените установи. Секоја здравствена установа е обврзана да води збирни и индивидуални евиденции и податоците да ги доставува до 10-те Регионалните центри за јавно здравје во Републиката. Исто така, Институтот за јавно здравје е законски обврзан да ги води здравствените регистри, вклучувајќи ги и регистрите за повреда на работа и за професионални болести. Она што може да се забележи е дека Институтот за јавно здравје не доставува индивидуални пријави за повреда на работа или за професионална болест која била утврдена од страна на докторите специјалисти по медицина на трудот или останатите доктори кои учествувале во нивната дијагноза и терапија.

Од друга страна пак кога станува збор пак за работодавачот, тој е должен веднаш, или најдоцна во рок од 48 часа да ја извести инспекцијата од областа на трудот за секој смртен случај, колективна

несреќа и повреди на работа кои предизвикуваат привремена неспособност за работа, подолга од 3 работни денови. Министерството за здравство е задолжено за подготовката на подзаконски акт во форма на правилник, со кој би се операционализирано водењето на евиденција за овие 4 состојби (несреќи/повреди на работа, професионални болести, интоксикации и отсуство од работа) во соодветните регистри од страна на работодавачот.

Овие регистри, исто така, ќе бидат индикатор на тоа во кои делови во земјоделството се потребни поголеми мерки и акции за заштита, како и за тоа каде треба да биде насочен инспекцискиот надзор. Исто така, според овој систем ќе може да се забележи кој вид на заштитни материјали се потребни. Она кое што може да се регулира со оваа пракса е и увид кон самовработувањето, потребен поради фактот што земјоделството често претставува семеен бизнис. Самото тоа што не постои разлика меѓу работодавачот и вработениот, како и не подлежењето на било каков мониторинг или казни - говори за неадекватноста на заштита при работа.

6. Цели и посакувани резултати

Цел 1: Воспоставување на мулти-секторска соработка

Услов за воспоставување на функционален систем на превентивна заштита на земјоделските работници е усвојување на применливи законски решенија засновани на широка консултација и консекуалност помеѓу општествените чинители. Од тука сметаме дека воспоставувањето на трипартитна соработка помеѓу граѓанските организации, приватниот сектор и земјоделците ќе овозможи синергија во спроведувањето на стандардите за БЗР и ќе придонесе кон подобро разбирање на потребите на сите засганти страни. Артикулацијата на сите моментални проблеми, ќе доведат до широка општествена дебата од која треба да произлезат соодветни мерки и акции кои ќе бидат насочени кон воведување на поголема законска обврска кон сите страни. Од тука, сметаме дека граѓанските организации е потребно да бидат вклучени во сите фази на носење на одлуките преку нивна активна контрибуција во соодветните тела и органи одговорно за креирање на политиките за БЗР.

Цел 2 : Усогласување на законодавството со Европската Унија и Меѓународниот поредок

Ратификацијата на Конвенцијата за безбедност и здравје во земјоделството ќе наложи усогласување на нашето законодавство, односно носење нови или измена на веќе постоечките закони. Она на кое што се апелира е институциите задолжени за БЗР во најбрз рок да започнат со менување на законската рамка, не само поради поголема усогласеност, туку и поради намалување на ризиците кои веќе ги носи работата во земјоделството. Следствено на тоа, неопходно ќе биде да се изврши и усогласување на надлежностите на инспекциските служби како и да се преземат чекори кон зајакнување на административните и човечките капацитети на овие институции.

Цел 3: Стимулативни мерки за користење на мерките за безбедност и здравје во земјоделството

Една од најважните цели е постигнување на поголема свест за неопходноста од имплементација на мерките за БЗР во земјоделството, со оглед на високиот број на евидентирани повреди и смртни случаи при работа. Според тоа, од институциите се очекува усвојување на стимулативни мерки преку кои е се поттикнат земјоделците и земјоделските компании да не ја перцепираат безбедноста и здравјето при работа како дополнителен и наметнат трошок, туку како потреба и

континуирано воспоставен систем преку која ќе се подобри продуктивноста на работниците и ќе се намалат производствените трошоци. Овде, може да стане збор за воведување на субвенции за набавка на потребната опрема за поголема безбедност или пак доделување на годишни награди, каква што пракса имаат Германија и Австрија. Имено, Австриската институција за социјално осигурување на фармерите, ги мотивира земјоделците да го промовираат здравјето и безбедноста на фармите преку доделување сертификати за безбедност и посебни повласетни осигурителни пакети, додека во Германија, се доделува наградата „Безбедна фарма“, која што се доделува на земјоделци за водење на здрав животен стил.

Цел 4: Формирање на едукативен центар

Како што веќе споменавме, една од главните причини за високиот број на повреди и болести во земјоделскиот сектор е недостатокот на информации, знаење и вештини за превенција од повреди при работа. Граѓанското општество не само што има мисија да биде добар медијатор меѓу институциите и работодавците и работниците во земјоделскиот сектор, дополнително истото може да биде водилка на идејата за формирање на национален едукативен центар кој треба да биде мост и платформа за трансфер на знаење и сертифицирани обуки за користење на БЗР мерките во пракса.

Улогата на едукативниот центар е да се развијат ефективни, одговорни и одржливи програми, политики и услуги за БЗР преку кои ќе се промовира одлично управување со ресурсите и поттикнуваат заемно корисни врски кои ќе создадат здрава и безбедна работна средина за работниците во сите индустрии. Покрај ова, центарот треба да служи како клириншка куќа за информации, методи, техники и пристапи за безбедност и здравје при работа и да претставува механизам за ширење информации, а истовремено да помага во формулирањето на политики и стандарди за прашања за безбедност и здравје при работа, но и да издава технички упатства за превенција од професионални болести и несреќи.

